

บทที่ 2

ความหมาย แนวความคิด และเหตุผลอันเป็นที่มาของบทบัญญัติ ในเรื่องการใช้สิทธิไล่ บียตามกฎหมายตัวเงิน

ในสมัยโบราณนั้น มนุษย์พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำรงชีพด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินชั้นพื้นฐานต่าง ๆ แต่เมื่อสังคมเจริญขึ้น การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินย่อมเป็นการไม่สะดวก เพราะมนุษย์มีความต้องการทรัพย์สินในปริมาณ และประเภท ตลอดจนมูลค่าที่มากขึ้น ทั้งยังต้องการบริการต่าง ๆ ด้วย ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักประดิษฐ์และใช้เงินตรา เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน จึงตัดความไม่สะดวกในการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินได้เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เงินตราก็ยังไม่เป็นวัตถุที่อำนวยความสะดวกในการชำระหนี้มากนัก เมื่อสังคมเจริญมากขึ้นและมีการค้าในระดับระหว่างประเทศมากขึ้น เพราะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการซื้อขายสินค้า ซึ่งอาจไม่สะดวกและไม่ปลอดภัย จึงมีการสร้างสื่อกลางชนิดใหม่ที่เรียกกันว่าตัวเงิน เพื่อใช้ในการชำระหนี้แทนการชำระด้วยเงิน

ตัวเงินนั้น ปรากฏว่ามีมานานแล้วในสมัยที่พวกโรมันกำลังรุ่งเรือง ก็ได้มีผู้ใช้กันอยู่นัยว่าเป็นความคิดริเริ่มของชาวยิว ตัวเงินฉบับที่เก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบเป็นตัวแลกเงิน ในสมัยศตวรรษที่ 12 ประโยชน์ของตัวเงินในสมัยนั้น ก็เพื่อจะป้องกันความยากลำบาก และความไม่สะดวกในการที่จะหอบหิ้วเอาเหรียญเงิน เหรียญโลหะ จากท้องถิ่นหนึ่ง ไปยังอีกท้องถิ่นหนึ่ง¹ โดยไม่ต้องส่งเงินสดไปเพื่อชำระหนี้ กล่าวคือพ่อค้าชาวยิวออกตัวเงินในลักษณะที่เป็นตัวแลกเงินในปัจจุบันเพื่อชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ของตน โดยผู้ซื้อสินค้าออกหนังสือตราสารสั่งลูกหนี้ของตนที่อยู่ในเมืองเดียวกันกับผู้ขายสินค้า (เจ้าหนี้ของตน) ให้ชำระหนี้ค่าซื้อสินค้าแทนตนให้กับผู้ขายสินค้าคนนั้น การชำระหนี้ด้วยตัวแลกเงินดังกล่าวแล้วทำให้เกิดความสะดวกแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องมาก

¹ประกาศน์ อายชัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินและบัญชีเดินสะพัด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 13.

ดังนั้น เมื่อการค้าเจริญขึ้น ตัวเงินจึงได้รับการยอมรับกันมากขึ้น ว่าเป็นเครื่องมือชำระหนี้ที่ดี สะดวก และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพราะนอกจากจะสะดวกปลอดภัยแล้ว ผู้ที่รับชำระหนี้ด้วยตัวเงินก็สามารถนำตัวนั้นไปชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ของตนต่อไปได้ หากคนไม่ประสงค์จะนำตัวนั้นไปขึ้นเงินจากผู้จ่ายเมื่อตัวเงินถึงกำหนดใช้เงินและถ้าเจ้าหนี้นิยมรับชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้น

ภายหลังจากที่มีตัวแลกเงินเกิดขึ้นและใช้กันทั่วไป ต่อมาก็มียุคสัญญาใช้เงินและเช็คเกิดขึ้นตามมา โดยตัวสัญญาใช้เงินเป็นหนังสือตราสารที่ลูกหนี้ (ผู้ออกตัว) ให้สัญญากับเจ้าหนี้ว่าจะจ่ายเงินตามที่ระบุไว้ในตัวให้แก่เจ้าหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้สามารถนำตัวนั้นไปรับเงินจากผู้ออกตัว (ลูกหนี้) ได้เมื่อตัวถึงกำหนดชำระเงิน หรือนำตัวดังกล่าวไปชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ของตนก็ได้ หากเจ้าหนี้นิยมที่จะรับชำระหนี้ด้วยตัวนั้น ส่วนเช็คนั้น เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของธนาคาร โดยเฉพาะธนาคารในประเทศอังกฤษ ซึ่งรัฐอนุญาตให้ธนาคารออกบัตรธนาคารเรียกว่า เช็คสำหรับจ่ายเงินให้ลูกค้าได้ โดยลูกค้าฝากเงินกับธนาคาร สั่งธนาคารให้จ่ายเงินแก่เจ้าหนี้ของตนด้วยการออกเช็คชำระหนี้ให้เจ้าหนี้

หลังจากที่ตัวเงินทั้งสามประเภทดังกล่าวเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ได้กลายเป็นตราสารที่ได้รับการยอมรับและนิยมใช้กันมาก เพราะนอกจากตัวเงินจะเป็นตราสารที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการชำระหนี้ระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้แล้ว ผู้ที่ได้รับตัวเงินไว้เพื่อชำระหนี้นั้น หากไม่ประสงค์จะเก็บตัวไว้ขึ้นเงินเมื่อตัวถึงกำหนด หรือไม่ชำระหนี้ด้วยตัวนั้นให้เจ้าหนี้ ก็อาจนำตัวนั้นไปโอนขายให้กับบุคคลอื่นเพื่อรับเงินสดได้ แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดชำระเงิน ซึ่งเรียกกันว่าขายลด โดยยอมเสียค่าธรรมเนียมหักส่วนลดให้กับผู้รับซื้อตัวนั้น และผู้รับซื้อก็สามารถนำตัวเงินดังกล่าวไปรับเงินจากผู้จ่ายหรือผู้ออกตัวได้เมื่อตัวถึงกำหนดชำระเงิน และถ้าบุคคลใดซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินขึ้นเงินไม่ได้ก็สามารถเรียกให้บุคคลต่าง ๆ ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้นได้²

²เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน

(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537), หน้า 2.

ความหมายของคำว่า "สิทธิไล่เบี่ย"

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 ตัวเงิน ได้บัญญัติเรื่องสิทธิไล่เบี่ยเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินไว้ในส่วนที่ 6 ตั้งแต่มาตรา 959 ถึงมาตรา 974 แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้คำนิยามไว้โดยชัดแจ้งว่า "สิทธิไล่เบี่ย" คืออะไร ทั้งไม่มีคำนิยามของคำว่าสิทธิไล่เบี่ยในกฎหมายอื่น ๆ ด้วย

คำว่า "สิทธิไล่เบี่ย" หรือ "Recourse" นี้ ตามหนังสือ Black's Law Dictionary ให้ความหมายไว้ว่า

"Recourse : To recur. The right of a holder of a negotiable instrument to recover against a party secondarily liable, e.g., prior endorser or guarantor. Therefore, if a prior endorser signs without recourse, he exempts himself from liability for payment, but not from all warranties."³

หนังสือ New Standard Dictionary of the English Language ให้ความหมายไว้ว่า

"Recourse : The right to exact payment from a party secondarily liable, where the party liable in the first instance has failed to pay; as to have recourse to the indorser of a note."⁴

³Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary, 6th ed. (West Publishing Co., 1990), p. 1275.

⁴New Standard Dictionary of the English Language (New York: Funk & Wagnalls Company, 1963), p. 2066.

จากความหมายของคำว่า "Recourse" (สิทธิไล่เบี้ย) ตามหนังสือ Black's Law Dictionary และ New Standard Dictionary of the English Language ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การใช้สิทธิไล่เบี้ยเป็นกรณีที่เจ้าหนี้ (ผู้ทรง) บังคับชำระหนี้เอาจากคู่สัญญาซึ่งมีความรับผิดในฐานะลูกหนี้ชั้นที่สอง (a party secondarily liable)

อนึ่ง คำอธิบายความหมายของคำว่า "Recourse" ในหนังสือ Thomson's Dictionary of Banking ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ชั้นที่สอง (a party secondarily liable) แต่ประการใด ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

"Recourse : Litterally, a running back. In the event of a bill of exchange being dishonoured at maturity, the holder has a right of recourse against, that is a right to fall back upon, the other parties to the bill. A holder, however, has no recourse against a drawer or an endorser who qualifies his signature with the words "without recourse", or the French equivalent "sans recours"."⁵

สิทธิที่สำคัญประการหนึ่งของเจ้าหนี้ตามตั๋วเงินก็คือ สิทธิในการที่จะบังคับการชำระเงินเอาจากบรรดาลูกหนี้ หรือคู่สัญญาคนอื่นในตั๋วเงินนั้นที่ต้องมีความผูกพันและรับผิดชอบอยู่ต่อตน ดังจะเห็นได้จากความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น" เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าหนี้จึงอาจเรียกร้องให้ผู้ที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น แต่การเรียกร้องให้รับผิดชอบดังกล่าวนี้ จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ยเสมอไปทุกกรณีหรือไม่นั้น เป็นปัญหาซึ่งจะต้องพิจารณากันต่อไป

⁵R.W. Jones, Thomson's Dictionary of Banking, 10th ed. (London: Sir Isaac Pitman & Sons Ltd., 1957), p. 535.

ในเรื่องสิทธิไล่เบี้ยนี้ นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นไว้แตกต่างกัน 3 ความเห็น ดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า การใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้น ต้องพิจารณาจากตัวผู้ทรง หรือผู้มีสิทธิเรียกร้อง กล่าวคือ ผู้ที่มีตัวเงินไว้ในครอบครองแต่ยังไม่เคยได้รับชำระเงินจากตัวเงินเลย เรียกว่าเป็นผู้ทรงชั้นที่หนึ่ง ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องโดยตรงจากผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง ผู้รับอ่าวัลอันเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรง แต่ถ้าผู้รับอ่าวัลไปใช้เงินให้แก่ผู้ทรงชั้นที่หนึ่งตามตัวเงิน ผู้รับอ่าวัลก็เป็นผู้ทรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 940 วรรคสาม แต่เป็นผู้ทรงชั้นที่สอง หรือเพียงแต่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้ของตนได้ใช้เงินแทนไปให้ผู้ทรงชั้นที่หนึ่ง ซึ่งในกรณีเช่นนี้จึงเรียกว่า "สิทธิไล่เบี้ย"⁶

ฝ่ายที่สอง ได้แบ่งแยกความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวเงิน ออกเป็น 2 ประเภท⁷ คือ

1) ลูกหนี้ชั้นต้นโดยตรง ได้แก่ ผู้จ่ายที่รับรองตัวแลกเงินแล้ว (ผู้รับรอง), ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน⁸ และธนาคารผู้รับรองเช็ค⁹

⁶ประกาศน์ อวยชัย, ข้อโต้แย้งจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา หรือ ฎีกา 100 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, 2536), หน้า 2234.

⁷สรสิทธิ์ แสงสุวรรณ และรุ่งโรจน์ รื่นเรืองวงศ์, เทคนิคการใช้เช็ค ตัวแลกเงินตัวสัญญาใช้เงิน และหนังสือค้ำประกันธนาคารอย่างถูกต้องรัดกุม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, 2536), หน้า 2.

⁸อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2532), หน้า 230.

คำพิพากษาฎีกาที่ 422/2521 ผู้รับอ่าวัลผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน จึงอยู่ในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นเช่นเดียวกับผู้ออกตัว และไม่อยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันตามหลักทั่วไปในเรื่องค้ำประกัน

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 346.

2) ลูกหนี้ชั้นที่สอง ได้แก่ ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน หรือผู้ส่งจ่ายเช็ค, ผู้สลักหลังตัวเงิน ทั้งสามประเภท, ผู้รับอาวัล และผู้สอดเข้าแก้หน้า

และฝ่ายที่สองมีความเห็นว่า เฉพาะกรณีที่เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ชั้นที่สองเท่านั้น จึงจะเป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ย ดังนั้น การเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน ซึ่งเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ชั้นต้นโดยตรงนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ย แต่การใช้สิทธิไล่เบี้ยจะต้องเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องต่อผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และลูกหนี้คนอื่น ๆ¹⁰ ซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาสนับสนุนความเห็นนี้ด้วย ดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 758/2482 การที่ผู้รับเงินฟ้องเรียกเงินจากผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ย

คำพิพากษาฎีกาที่ 1222/2517 คดีนี้โจทก์ ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องโดยตรงกับจำเลยผู้ออกตั๋ว มิได้ใช้สิทธิเรียกร้องกับผู้สลักหลังหรือบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน การใช้สิทธิดังกล่าวจึงไม่ใช่การใช้สิทธิไล่เบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ฝ่ายที่สามเห็นว่า การใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้น มีความหมายรวมถึงการเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบด้วย ในกรณีที่ยื่นตัวให้ผู้รับรองจ่ายเงินแล้ว แต่ผู้รับรองปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองรับผิดชอบได้อีกโดยรับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้คนอื่น ๆ และเรียกว่า "การใช้สิทธิ

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 208., สหอน รัตนไพจิตร, ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ จำกัด, 2536), หน้า 96., และ เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวแลกเงิน (พระนคร: โรงพิมพ์เพื่ออักษร, 2509), หน้า 183.

โล่เบีย"¹¹

กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของประเทศไทยนั้น มีที่มาจากประมวลกฎหมายพาณิชย์ของ ผู้ปุ่น เยอรมัน ฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายหนี้ของสวีตเซอร์แลนด์ และกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน ของอังกฤษ ฉบับ ค.ศ. 1882 ส่วนกฎหมายลักษณะตั๋วเงินว่าด้วยเช็คก็มีที่มาจาก กฎหมาย ลักษณะตั๋วเงินของอังกฤษ ประมวลกฎหมายพาณิชย์ของสเปน กฎหมายตั๋วเงินของมลรัฐนิวยอร์ก และกฎหมายเอกรูปของสหรัฐอเมริกา¹² นอกจากนี้ คณะกรรมการชำระสะสางและร่าง ประมวลกฎหมายยังได้อาศัยกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน ซึ่งสันนิบาตชาติเป็นผู้พิจารณาร่างขึ้นมา ใช้ประกอบการร่างด้วย¹³ จึงทำให้กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของประเทศไทยเป็นระบบที่ผสม ระหว่างระบบประมวลของยุโรปและระบบคอมมอนลอว์¹⁴

¹¹กตพล อรรถพิศาลโสภณ, คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินและบัญชีเดินสะพัด (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด, 2527), หน้า 126., จิตติ ติงศกัทธิย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริ้ง, 2533), หน้า 110., ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะ ตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 176., เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 208. และ หลวงธรรมานุญูติกร, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด ตั๋วเงิน ประกันภัย (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2478), หน้า 60.

¹²วิษณุ เครืองาม, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ "กฎหมายพาณิชย์", พิมพ์ ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ออมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2537), หน้า 17.

¹³ธานินทร์ กรัยวิเชียร, "อิทธิพลของกฎหมายอังกฤษในระบบกฎหมายไทย," วารสารกฎหมาย 1 (พฤษภาคม 2517): 1-31.

¹⁴เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 6.

ตามบทบัญญัติ Law on Bills ของญี่ปุ่น Chapter VII Recourse for non-acceptance or non-payment ตั้งแต่ Article 43 ถึง 54 นั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงนิยามของคำว่า "สิทธิไล่เบี้ย" (recourse หรือ sokyū) เอาไว้ แต่ในทางตำราได้เขียนถึงสิทธิไล่เบี้ย มีใจความดังนี้

Recourse (sokyū)

"The holder of a bill of exchange may exercise his right of recourse against those persons who are jointly and severally liable on the bill (i.e., drawers, acceptors, endorsers, guarantors), when payment has not been made at the date of maturity. He may exercise his right of recourse even before that date when the drawee has refused to accept the bill, has accepted only part of it, or when the drawee is declared bankrupt or stops payment. In order to exercise his right the holder must first give a protest for non-acceptance or non-payment and then notice of non-acceptance or non-payment."¹⁵

จะเห็นได้ว่า การที่ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้รับรอง (acceptors) รับผิดชอบเพื่อความในตั๋วเงิน ก็เป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ยด้วย โดยที่กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของญี่ปุ่นไม่ได้แบ่งแยกความรับผิดชอบของลูกหน้ออกเป็นความรับผิดชอบของลูกหน้อชั้นต้น หรือลูกหน้อชั้นที่สองแต่ประการใด

จากกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของฝรั่งเศส (The Code of Commerce) ได้เขียนคำอธิบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตั๋วเงินไว้มีข้อความดังนี้

¹⁵Zentaro Kitagawa, Doing Business in Japan (New York: Matthew Bender, 1990), p. 111 2-20.

". . . The drawee not being, before he has accepted the bill, a party thereto, the holder has the greatest interest in inducing him to accept it as soon as possible, for immediately it has received the acceptance of the drawee, such drawee becomes not only bound to pay as regards the drawer, but also primarily liable on the bill. This, however, is as regards the holder an optional proceeding which he may waive without losing his rights.

The drawer and the subsequent endorsers are liable to the holder in the event of the drawee's refusal to accept at the time when the bill is presented to him, independently of the non-payment of the bill at maturity."¹⁶

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเมื่อผู้จ่ายได้ลงลายมือชื่อรับรองตั๋วเงินแล้ว ตนมีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบในตั๋วเงิน โดยที่เป็นความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น อย่างไรก็ตาม กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของฝรั่งเศส มิได้บัญญัติถึงนิยามของคำว่าสิทธิไล่เบี้ย (recours) ไว้แต่อย่างใด

ส่วนคำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของอังกฤษนั้น ได้แบ่งแยกความรับผิดชอบคู่สัญญาตามตั๋วเงินออกเป็นความรับผิดชอบก่อนและหลังจากการรับรองตั๋วเงิน โดยมีข้อความดังนี้

"The liabilities of the parties are best considered at two separate stages before and after acceptance.

¹⁶Leopold Goirand, French Commercial Law and the Practice of All the Courts, 2nd ed. (London: Stevens and Sons Limited, 1898), pp. 190-191.

A bill may be drawn and negotiated before it has signed for acceptance. The drawer and indorsers at this stage promise that it will be accepted and paid according to its tenor. If the drawee refuses to accept, or offers only a qualified acceptance the bill may be treated as dishonoured. The drawer and each indorser is then in breach of his promise, and is liable accordingly. The holder may then sue any party who by his signature was a party to the promise. If he recovers compensation from an indorser, that person in turn may recover from any previous indorser or the drawer.

The person ultimately liable on a bill which has not been duly signed for acceptance is therefore the drawer, but the holder has the advantage of having recourse against any of the parties liable. He may prefer to sue a wealthy indorser instead of a drawer whose ability to pay is in doubt. Thus security and therefore the value of the bill as a form of currency, depends on the strongest, not the weakest, link in the chain. The pattern and nature of these relationships change when a bill is signed for acceptance. A drawee who accepts promises that he will pay according to the tenor of his acceptance. The drawer and any indorsers, whether signing before or after acceptance, are then promissors that the bill will be paid according to its tenor. If it is not, they are in breach of their promises and therefore liable accordingly. The holder, as above, may then recover compensation from any of the parties liable on the bill, indorsers may in turn recover from prior indorsers and the drawer ; the drawer may recover from the acceptor, who is the person ultimately liable.

It will thus be seen that the acceptor becomes the person primarily liable on a bill, and it has been said that the drawer stands in relation to him as a surety to a principal debtor. Indorsers stand in the same relationship. The holder must first look to the acceptor for payment, and can proceed against the others only after treating the bill as dishonoured and taking the requisite proceedings. From this it follows that the liabilities of drawer and indorsers are measured by the liability of the acceptor. Any limitation on his liability in turn affects theirs."¹⁷

อย่างไรก็ตาม กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของอังกฤษก็ได้กล่าวว่าการณีใดบ้างที่จะถือว่าเป็นการใช้สิทธิไล่เบี้ย

ส่วนกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของสหรัฐอเมริกา¹⁷ ในทางตำราได้กล่าวถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาในตั๋วเงินไว้ดังนี้

"A person who signs a negotiable instrument may become liable on as a maker, drawer, acceptor, or indorser. Makers and acceptors are classified as primary parties. Drawers and indorsers are classified as secondary parties. In an effort to simplify the distinction, it is sometimes said that a person who is expected to pay is a primary party whereas one who backs him up is a secondary party. Although this statement contains some truth, it disregards the fact that the person expected to pay an ordinary draft or a

¹⁷James McLoughlin, Introduction to Negotiable Instruments, (London: Butterworth & Co. (Publishers) Ltd., 1975), pp. 84-85.

check, by far the most common negotiable instrument is a drawee, who is neither a primary nor a secondary party. In fact, as will be mentioned again later, a drawee, as such, is not a party to the instrument at all. Actually, a primary party. Whether maker or acceptor normally is both expected to pay and legally bound to pay without need for the holder to resort to anyone else first ; whereas a secondary party normally is not expected to pay and is not legally bound to pay unless the party expected to pay fails to do so."¹⁸

นอกจากนี้ ในหนังสือ American Jurisprudence Volume 11 "Bills and Notes" ของสหรัฐอเมริกา กล่าวถึงความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นและลูกหนี้ชั้นที่สองไว้ มีข้อความดังนี้

" The person "primarily" liable on an instrument is the person who, by the terms of the instrument, is absolutely required to pay the same. All other parties are "secondarily" liable. According to this definition and distinction, a maker, including an accommodation maker, a surety, and an acceptor are deemed to be primarily liable. Parties having a secondary or conditional liability are drawers, indorsers, and guarantors."¹⁹

¹⁸Charles M. Weber and Richard E. Speidel, Commercial Paper in a Nutshell, 3rd ed. (West Publishing Co., 1982), pp. 151-152.

¹⁹The Editorial Staff of the Publishers, American Jurisprudence Volume 11 "Bills and Notes", 2nd ed. (New York: The Lawyers Cooperative Publishing Company, 1963), p. 584.

อย่างไรก็ตาม The Uniform Commercial Code มิได้บัญญัติถึงนิยามของคำว่า "primary party" คงบัญญัติไว้แต่เพียงนิยามของคำว่า "secondary party" เท่านั้น ดังนี้

Article 3-102 (d) "Secondary party" means a drawer or indorser.

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ประกอบกับความหมายของคำว่า "recourse" ตามหนังสือ Black's Law Dictionary และ New Standard Dictionary of The English Language จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายตั๋วเงินของสหรัฐอเมริกา แบ่งแยกความรับผิดของลูกหนี้ ตามตั๋วเงิน ออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ "primary party" ซึ่งได้แก่ ผู้รับรอง และผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน โดยที่ primary party นี้ จะมีความรับผิดอย่างลูกหนี้ชั้นต้น (primarily liable) และอีกประเภทหนึ่ง คือ "secondary party" ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลัง โดยที่ secondary party นี้ จะมีความรับผิดอย่างลูกหนี้ชั้นที่สอง (secondarily liable) ทั้งนี้คำว่า "recourse" ของสหรัฐอเมริกา มีความหมายถึงการเรียกร้องให้ลูกหนี้ชั้นที่สองชำระหนี้ตามตั๋วเงิน ส่วนการเรียกร้องเอาแก่ผู้รับรอง และผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน ซึ่งมีฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้น ให้รับผิดตามตั๋วเงินนั้น มิใช่การใช้สิทธิไล่เบี้ย แต่ประการใด

ส่วน Convention Providing A Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes 1930 และ Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes 1988 ก็มิได้ให้ความหมายของคำว่า "recourse" ไว้อย่างชัดเจนแต่ประการใด

ตามที่นักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสิทธิไล่เบี้ยไว้แตกต่างกันและยังไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่า กรณีใดถือว่าเป็นความหมายของการใช้สิทธิไล่เบี้ยดังกล่าวมาแล้ว จึงยังคงเป็นปัญหาทางกฎหมายประการหนึ่ง

แม้ว่าในทางตำรากฎหมายลักษณะตั๋วเงินของไทย จะไม่ได้แบ่งแยกความรับผิดของ

ลูกหนี้^๒ออกเป็นความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้^๒ชั้นต้น และลูกหนี้^๒ชั้นที่สองอย่างชัดเจนเหมือนกับของบางประเทศ ซึ่งจะมีผลถึงเรื่องสิทธิไล่เบี้ยด้วยนั้น อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นในเรื่องการใช้สิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายลักษณะตัวเงินดังต่อไปนี้ คือ

ในเบื้องต้นเมื่อพิจารณาวิเคราะห์ศัพท์ของคำว่า "ตัวแลกเงิน" ตามมาตรา 908 และ คำว่า "เช็ค" ตามมาตรา 987 แล้ว จะเห็นได้ว่า ตัวแลกเงินและเช็ค^๒นั้น เป็นตราสารที่ผู้ส่งจ่ายสั่งให้ผู้จ่ายหรือธนาคาร (แล้วแต่กรณี) ให้ใช้เงินแก่ผู้รับเงิน (หรือตามคำสั่งของผู้รับเงิน) ซึ่งมีผลเท่ากับว่าผู้รับเงินมีหน้าที่ต้องนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือธนาคารเป็นผู้จ่ายเงินตามตัวเงินนั้น ลักษณะเช่นนี้ต่างกับหนี้^๒อื่นซึ่งต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ บุคคลที่เป็นลูกหนี้^๒ในมูลหนี้^๒อื่นซึ่งต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจงนี้ เมื่อเกิดหนี้^๒ขึ้น ลูกหนี้^๒จะทราบอยู่แล้วเป็นที่แน่นอนว่าจะต้องชำระหนี้^๒ให้แก่ใคร แต่ในเรื่องตัวเงินนั้น เนื่องจากตัวเงินอาจมีการโอนเปลี่ยนมือกันได้หลายทอด จึงทำให้ลูกหนี้^๒ผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินไม่อาจทราบได้โดยแน่นอนว่าตัวเงินที่ออกมา^๒นั้น เขาจะสั่งให้ใช้เงินแก่ใคร จนกว่าเจ้าหนี้จะได้นำตัวเงินมายื่นให้ลูกหนี้^๒ชำระเงิน ดังนั้น กฎหมายตัวเงินจึงได้บัญญัติไว้แตกต่างจากเรื่องมูลหนี้^๒อื่นซึ่งต้องชำระโดยเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ บุคคลผู้เป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงิน มีหน้าที่ต้องนำตัวเงินไปยื่นให้ลูกหนี้^๒ชำระหนี้^๒ให้แก่ตน ไม่ใช้กรณีที่ลูกหนี้^๒จะต้องชำระหนี้^๒ให้แก่เจ้าหนี้ ๘ สถานที่ซึ่ง เป็นภูมิลำเนาปัจจุบันของเจ้าหนี้ตามมาตรา 324

ในลำดับต่อไป เมื่อพิจารณาถ้อยคำใน มาตรา 914 ซึ่งบัญญัติถึงความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงินแล้ว จะเห็นว่า ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง มีลักษณะคล้ายกับความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ทั้งนี้ เพราะผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง เป็นอันสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่ผู้ทรง (เจ้าหนี้) ก็ต่อเมื่อตัวเงิน^๒นั้นขาดความเชื่อถือ เพราะไม่มีการรับรองหรือไม่มีการใช้เงินตามตัวเงิน ดังนั้นในเบื้องต้นจึงต้องปรากฏว่าผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ยอมใช้เงินเสียก่อน ผู้ทรง (เจ้าหนี้) จึงจะมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังใช้เงินตามตัวเงินนั้นให้แก่ตน ซึ่งลักษณะเช่นนี้มีความคล้ายคลึงกับการค้ำประกันที่ผู้ค้ำประกันสามารถเรียกร้องให้เจ้าหนี้ไปเรียกร้องบังคับชำระหนี้^๒เอาจากลูกหนี้^๒เสียก่อนได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เจ้าหนี้ตามตัวเงินจึงต้องนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองหรือใช้เงิน เพราะเหตุว่าผู้จ่ายจะได้ทราบว่าใครเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงิน และหากผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือไม่ยอมจ่ายเงินตามตัวเงินนับดังกล่าว

เจ้าหน้าที่จะใช้สิทธิเรียกร้อง ซึ่งกฎหมายใช้ถ้อยคำว่า "สิทธิไล่เบียด" เพื่อเรียกร้องเอาจากผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังให้รับผิดชอบได้

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีความเห็นว่า การฟ้องคดีที่ผู้ทรงหรือเจ้าหน้าที่ เรียกร้องเอาแก่บุคคลทุก ๆ คนที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ไม่ว่าจะเป็ลลुकหน้ชั้นต้นหรือลुकหน้ชั้นที่สองก็ตาม ก็เรียกว่าไล่เบียดทั้งสิ้น เพราะบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะตัวเงินในส่วนที่ 6 ใช้ถ้อยคำว่า "สิทธิไล่เบียดเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน" และมาตรา 959 ซึ่งบัญญัติว่าผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น น่าจะมีความหมายรวมถึงการเรียกให้ผู้รับรอง ซึ่งถือว่าเป็นลुकหน้ชั้นต้นต้องรับผิดชอบ กล่าวคือตามมาตรา 959 ไม่ได้บัญญัติกันผู้รับรองออกไปจากบุคคลที่ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบียด โดยน่าจะถือว่าผู้รับรองนั้นอยู่ในความหมายของคำว่า "บุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น" นอกจากนี้ หากพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 967 แล้ว จะเห็นว่าผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง หรือผู้รับอาวัล ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง โดยที่ผู้ทรงจะฟ้องบุคคลเหล่านี้ เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องเรียงตามลำดับก่อนหรือหลัง อีกทั้งบทบัญญัติเรื่องการสิ้นสิทธิไล่เบียดตามมาตรา 973 วรรคแรกและวรรคสอง ซึ่งวางหลักเกณฑ์ว่าเมื่อกำหนดเวลาต่าง ๆ ตาม (1)-(3) ผ่านพ้นไป ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบียดเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบเว้นแต่ผู้รับรอง อันแสดงให้เห็นว่า ผู้รับรองนั้น ก็อยู่ในความหมายของการใช้สิทธิไล่เบียดได้

ปัญหาที่ว่า กรณีใดจะอยู่ในความหมายของสิทธิไล่เบียดหรือไม่ ซึ่งยังไม่เป็นที่ยุตินั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ทรงได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว ทั้งลुकหน้ชั้นต้นและลुकหน้ชั้นที่สอง ต่างก็ยังคงต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามเนื้อความในตัวเงินอยู่นั่นเอง (ตามมาตรา 967)

การใช้สิทธิไล่เบียด

โดยเหตุที่ตัวเงินอาจออกและโอนกันต่อ ๆ ไปได้ เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้อันเนื่องมาจากสภาพของตัวเงินซึ่งเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ และยอมก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องตามตัวเงินในอันที่ผู้ทรงจะเรียกให้มีการชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นได้ หลักการสำคัญประการหนึ่งใน

กฎหมายตัวเงินคือ ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินย่อมเป็นลูกหนี้ซึ่งต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินที่ตนลงลายมือชื่อ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 900 วรรคแรกว่า "บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตัวเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินนั้น"

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้คู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบในตัวเงินนั้นมิได้ไม่จำกัดจำนวน ผู้ใดเข้ามาลงลายมือชื่อในตัวเงินก็เข้ามาเป็นคู่สัญญาผูกพันตามเพื่อความในตัวเงิน ส่วนผู้ใดรับตัวไปครอบครองตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นั้นก็มีสิทธิเรียกร้องในฐานะเจ้าหนี้ตามตัวเงินนั้น และสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินให้ต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินได้โดยเจ้าหนี้ไม่ต้องบอกกล่าวทวงถามก่อน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในตัวเงินมีกำหนดเวลาใช้เงินเป็นที่แน่นอนอยู่แล้ว เมื่อผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามตัวเงินขึ้นเงินไม่ได้ ลูกหนี้ตามตัวเงินนั้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงในทันที

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 847/2516 ก่อนถึงแก่กรรมสามีจำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่โจทก์ แต่ธนาคารปฏิเสธการใช้เงิน จำเลยซึ่งเป็นภริยาต้องรับผิดชอบในฐานะทายาท

หนี้พิพาทเป็นหนี้เงินตามเช็คซึ่งมีกำหนดเวลาชำระหนี้แน่นอนและเช็คเป็นตั๋วเงินชนิดหนึ่ง ซึ่งตามมาตรา 959 ประกอบกับมาตรา 989 บัญญัติให้ผู้ทรงตัวเงินมีสิทธิไล่เบี้ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนด กฎหมายมิได้กำหนดให้ผู้ทรงตัวเงินต้องบอกกล่าวแก่ผู้สั่งจ่ายเสียก่อนจึงจะมีสิทธิไล่เบี้ยได้ โจทก์จึงฟ้องจำเลยได้โดยมิพักต้องบอกกล่าวก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1416/2521 เมื่อหนี้ตามตั๋วแลกเงินมีกำหนดระยะเวลาชำระแน่นอนอยู่แล้ว โจทก์ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวทวงถามอีก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3971/2526 บัญชีเงินฝากของจำเลยที่ 1 ปิดก่อนเช็คพิพาทถึงกำหนด โจทก์จึงนำเช็คพิพาทเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินโดยแจ้งว่าเช็คลงวันที่ล่วงหน้า โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คหลังกำหนดวันใช้เงิน ดังนี้โจทก์ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่จำเลยที่ 2 ผู้รับอ่าววัล โดยมิพักต้องบอกกล่าวก่อนได้ตามมาตรา 959 และมาตรา 989

ความรับผิดของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน

ตั๋วเงินเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาผูกพันเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงิน เพราะฉะนั้นหลักในเรื่องนิติกรรมสัญญาที่กล่าวไว้ในบรรพ 1 จึงนำมาใช้บังคับกับเรื่องตั๋วเงินโดยอนุโลมด้วย เช่น การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินด้วยใจสมัครเป็นการผูกนิติสัมพันธ์ (มาตรา 149) และได้กล่าวมาแล้วว่า หลักการสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน คือ ผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วย่อมเป็นลูกหนี้ตามตั๋วเงิน ซึ่งจะต้องรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินที่ตนลงลายมือชื่อนั้น (มาตรา 900 วรรคแรก) ฉะนั้น ก่อนที่บุคคลใดจะมีความผูกพันต้องรับผิดตามเนื้อความในตั๋วเงินเพราะการลงลายมือชื่อดังกล่าวได้ จะต้องปรากฏว่าบุคคลนั้นได้แสดงเจตนาเข้ามาเป็นคู่สัญญาในตั๋วเงินเสียก่อน และลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน โดยที่บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนี้อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

ตามบทบัญญัติแห่ง มาตรา 900 วรรคแรก นี้ วางหลักความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงินไว้เช่นเดียวกับ Bills of Exchange Act 1882 มาตรา 23 ของอังกฤษ และ The Uniform Commercial Code มาตรา 3-401 ของสหรัฐอเมริกา คือ ความรับผิดของคู่สัญญาในตั๋วเงิน ตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนั้น (liability based on signature) ซึ่งถอดความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

Bills of Exchange Act 1882

"มาตรา 23 บุคคลจะมีความรับผิดตามตั๋วเงินในฐานะเป็นผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองตั๋วเงิน ต่อเมื่อได้ลงลายมือชื่อในตั๋วไว้ในฐานะเช่นนั้น แต่ท่านบัญญัติไว้ด้วยว่า

(1) เมื่อบุคคลใดลงชื่อในตั๋วโดยอาศัยยี่ห้อการค้า หรือชื่อบุคคลอื่น ท่านว่าบุคคลนั้นต้องรับผิดตามตัวเสมือนดังว่าได้ลงชื่อของตนเอง

(2) เมื่อหุ้นส่วนคนใดลงลายมือชื่อห้างหุ้นส่วนในตั๋ว การลงชื่อเช่นนั้น ท่านถือเท่ากับว่าเป็นการลงชื่อของหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนนั้น"

The Uniform Commercial Code

"มาตรา 3-401 ลายมือชื่อ

(1) บุคคลไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบตามตราสาร เว้นแต่จะปรากฏลายมือชื่อของบุคคลนั้นในตราสารนั้น

(2) ลายมือชื่ออาจลงในตราสารโดยใช้ชื่อใดก็ได้ รวมทั้งชื่อทางการค้า หรือชื่อที่สมมติขึ้น หรือด้วยถ้อยคำหรือเครื่องหมายใดที่ใช้แทนการลงลายมือชื่อ"

ดังนั้น บุคคลที่มีได้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน แม้จะมีข้อผูกมัดในเรื่องนี้ที่จะต้องรับผิดชอบต่ออย่างไร ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน แต่อาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายลักษณะอื่น ๆ เช่น ตัวแทน สัญญา กุญแจ ซึ่งก็ต้องดูว่ามีการทำตามแบบหรือวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เรื่องอื่น ๆ อย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

เมื่อบุคคลได้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินแล้ว ย่อมมีความรับผิดชอบเพราะผลของลายมือชื่อที่ลงไว้ นั้น ส่วนจะมีความรับผิดชอบในฐานะใดขึ้นอยู่กับว่าบุคคลคนนั้นได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินในฐานะใด หรือได้ระบุข้อความลงไปในตั๋วเงินนั้นว่าตนมีความประสงค์จะเข้ารับผิดในฐานะใดก็เป็นไปตามเจตนาหรือความประสงค์นั้น

การรับผิดชอบในฐานะนี้ หมายถึง บุคคลผู้ลงลายมือชื่อย่อมรับผิดชอบตามที่ตนลงลายมือชื่อ กล่าวคือ รับผิดชอบในฐานะผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินหรือเช็ค หรือผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือผู้สลักหลัง หรือผู้รับอวัล หรือผู้สอดเข้าแก้หน้า อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นในบางกรณีที่ผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงิน แม้จะมีได้ระบุว่ารับผิดชอบในฐานะใด ก็ต้องรับผิดชอบตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ ความรับผิดชอบของผู้รับรองตามมาตรา 931 ซึ่งบัญญัติไว้ว่าเพียงแต่ผู้จ่ายลงในด้านหน้าตั๋วเงินก็ถือว่าเป็นการรับรอง และความรับผิดชอบของผู้รับอวัลตามมาตรา 939 วรรคสาม ซึ่งบุคคลใด ๆ ยกเว้นผู้จ่ายหรือผู้ส่งจ่ายเพียงแต่ลงลายมือชื่อของตนที่ด้านหน้าแห่งตั๋วเงินก็จัดว่าเป็นผู้รับอวัลแล้ว

การลงลายมือชื่อของบุคคลในตั๋วเงินที่จะผูกพันรับผิดชอบ มีหลักเกณฑ์ดังนี้²⁰

²⁰เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 48-55.

(1) การลงลายมือชื่อด้วยตนเอง

การลงลายมือชื่อนั้น ต้องมีการกระทำที่เป็นการลงลายมือชื่อของบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่อนั้นด้วยตนเอง คือ เขียนชื่อของตนเองด้วยตนเอง และมีเจตนาที่จะลงลายมือชื่อนั้นลงในตั๋วเงิน ส่วนการที่ลงลายมือชื่อเพราะเข้าใจว่าเป็นเอกสารอื่นอันมิใช่ตั๋วเงินย่อมเป็นการลงลายมือชื่อโดยสำคัญผิดในลักษณะแห่งเอกสารอันเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ซึ่งตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156

(2) การมอบอำนาจให้ลงลายมือชื่อ

นอกจากบุคคลลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินหรือเขียนลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินด้วยตนเองแล้ว บุคคลนั้นอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงชื่อของตนในตั๋วเงินได้และมีผลใช้บังคับได้ตามมาตรา 1008 อันเป็นข้อยกเว้นของมาตรา 9 ซึ่งตามปกติการลงลายมือชื่อในเอกสารทั้งหลายนั้น เจ้าของลายมือชื่อต้องเขียนลายมือชื่อด้วยตนเอง

Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ ก็มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อของตนลงในตั๋วเงินได้ ดังปรากฏในมาตรา 91 (1) ซึ่งถอดความเป็นภาษาไทยได้ว่า "เมื่อบุคคลใดจะต้องลงลายมือชื่อในตราสาร หรือหนังสือ ตามพระราชบัญญัตินี้ ท่านว่าไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องลงชื่อด้วยมือตนเอง แต่จะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นเขียนชื่อของตนลงไปก็ได้"

ส่วน The Uniform Commercial Code ของสหรัฐอเมริกา ก็ได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนเช่นกฎหมายของอังกฤษ

(3) ภาษาที่ใช้ในการลงลายมือชื่อ

ในการลงลายมือชื่อของบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบนั้น อาจลงลายมือชื่อโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอื่นใดก็ได้ และจะลงลายมือชื่อทั้งชื่อตัวและชื่อสกุล หรือจะลงแต่ชื่อตัว โดยไม่มีชื่อสกุลหรือลงชื่อสมมุติ นามแฝงก็ได้ แต่สิ่งที่สำคัญ คือ ผู้ลงลายมือชื่อยังกล่าวได้เขียนไว้โดยตั้งใจให้เป็นชื่อของตนเท่านั้น

เมื่อมีการลงลายมือชื่อครบถ้วนแล้วผู้ลงลายมือชื่อก็ต้องรับผิดชอบ แม้จะมีการผิดเงื่อนไข เกี่ยวกับการลงลายมือชื่อบางประการ เช่น ไม่มีลายมือชื่อเป็นภาษาอังกฤษของผู้ส่งจ่าย พิมพ์ขึ้น ตามที่ตกลงไว้กับธนาคาร ผู้ส่งจ่ายก็ต้องรับผิดชอบ และเมื่อธนาคารจ่ายเงินไปตามเช็คโดย ผู้ส่งจ่ายไม่ได้รับความเสียหาย ธนาคารก็มีสิทธิหักเงินจากบัญชีเงินฝากของผู้ส่งจ่ายได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1898-1899/2526)

(4) การลงเครื่องหมายอื่น ๆ แทนลงลายมือชื่อ

การลงลายมือชื่อของบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น ต้องเป็นการลงลายมือชื่อจริง ๆ จะลงสิ่งอื่น ๆ เช่นลายพิมพ์นิ้วมือ แกดโด หรือเครื่องหมายอื่น ๆ โดยมีพยานอย่างน้อยสองคน ลงลายมือชื่อรับรองเช่นเดียวกับการลงลายมือชื่อในเอกสารทั่วไป โดยนำมาตรา 9 วรรคสอง ในส่วนที่เกี่ยวกับลายพิมพ์นิ้วมือ แกดโด หรือเครื่องหมายอื่น ๆ มาใช้บังคับไม่ได้ ทั้งนี้เพราะ มาตรา 900 วรรคสองบัญญัติไว้เป็นลักษณะพิเศษของตัวเงิน ซึ่งแตกต่างจากเรื่องทั่วไป*

สำหรับการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น มีปัญหาว่าจะมีผล เช่นเดียวกับการลงลายมือชื่อหรือไม่ ในเรื่องนี้มี 2 ความเห็นคือ²¹

ฝ่ายแรกเห็นว่า การใช้ตราประทับลงในตัวเงิน แม้จะมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็ไม่ถือว่า มีผลเสมอกับการลงลายมือชื่อ เนื่องจากตราประทับนั้นตามปกติ มีค่าเท่ากับการลงลายพิมพ์นิ้วมือ แกดโด หรือเครื่องหมายอย่างอื่น ซึ่งในกรณีทั่วไปหากทำลงใน เอกสารใด ๆ ที่มีใช้ตัวเงินโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้อย่างน้อยสองคน ย่อมมีค่าเท่ากับการ ลายมือชื่อดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 วรรคสอง ดังนั้นตราประทับจึงอยู่ในความหมายของคำว่า เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใดที่ต้องห้ามมิให้ทำลงในตัวเงินเช่นเดียวกับแกดโด หรือลายพิมพ์

*มาตรา 900 วรรคสอง "ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกดโดหรือลายพิมพ์นิ้วมืออย่างเอาเป็นลายมือชื่อในตัวเงินไซ้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรอง ก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นการลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่"

²¹เสาวนีย์ อัสวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน,

นำมือตามมาตรา 900 วรรคสอง โดยในมาตรา 900 วรรคสอง เพียงแต่ยกตัวอย่างเท่านั้น การที่ไม่ระบุค่าว่าตราประทับลงไปด้วย ก็ไม่ใช่ว่าจะทำลงไปได้เพราะอยู่ในคำว่า เครื่องหมาย อย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ดังนั้น จึงไม่น่าจะใช้ตราประทับในตั๋วเงินได้ หากทำลงในตั๋วเงิน ก็เท่ากับไม่มีการลงลายมือชื่อ

ฝ่ายที่สองเห็นว่า การใช้ตราประทับลงในตั๋วเงินแทนการลงลายมือชื่อโดยมีพยาน รับรองตั้งแต่สองคนขึ้นไป ย่อมมีผลเช่นเดียวกันกับการลงลายมือชื่อ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 9 วรรคสอง ซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ตราประทับ โดยบัญญัติรวมกับ เครื่องหมาย อื่น ๆ ว่า หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้ว ก็ให้ถือ เสมอกับลงลายมือชื่อ เนื่องจากในกฎหมายลักษณะตั๋วเงินไม่ได้บัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้เป็นพิเศษและก็มีได้มีบทบัญญัติห้าม นำ มาตรา 9 วรรคสองในส่วนดังกล่าวมาใช้บังคับ มาตรา 900 วรรคสองคงบัญญัติเรื่องมีให้นำ มาตรา 9 วรรคสอง ในเรื่องการลงเครื่องหมายแกง โด ลายพิมพ์หน้ามือหรือ เครื่องหมายอื่น ๆ มาใช้กับตั๋วเงินเท่านั้น มิได้บัญญัติห้ามการใช้ตราประทับแต่อย่างใด

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายที่สอง เพราะมาตรา 900 วรรคสองมิได้บัญญัติ ห้ามการใช้ตราประทับลงในตั๋วเงินไว้โดยชัดแจ้ง จึงต้องนำหลักทั่วไปในการลงลายมือชื่อตาม มาตรา 9 วรรคสองในส่วนที่เกี่ยวกับตราประทับมาใช้ด้วย ดังนั้น การที่บุคคลใช้ตราประทับ แทนลายมือชื่ออยู่เป็นปกติ ประทับลงในตั๋วเงินที่มีพยานลงลายมือชื่อรับรองอย่างน้อยสองคน ย่อมมีผลเสมอกับการลงลายมือชื่อ และบุคคลที่ใช้ตราประทับดังกล่าวในตั๋วเงินย่อมมีความรับผิดชอบ ตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ตราประทับแทนการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินนี้ ตามกฎหมายของ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ก็ได้กล่าวไว้โดยชัดเจนว่าสามารถกระทำได้หรือไม่ จึงทำให้นักกฎหมาย มีความเห็นเป็นสองฝ่าย เช่นเดียวกันกับของไทย*

*ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก วิทยานิพนธ์ปริศนมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2526 ของโสฬส สุวรรณเนตร์ เรื่อง "ตั๋วเงินที่มีลายมือชื่อปลอม" หน้า 65-68

(5) การลงลายมือชื่อของตัวแทน

การลงลายมือชื่อในตั๋วเงินย่อมหมายความว่าบุคคลที่ลงลายมือชื่อนั้นต้องรับผิดชอบ ดังนั้นในการที่ผู้ใดลงลายมือชื่อแทนบุคคลอื่นและไม่ประสงค์ที่จะรับผิดชอบ ก็จะต้องระบุว่าตนกระทำการแทนผู้อื่น โดยจะต้องระบุข้อความอย่างชัดเจนว่า ตนกระทำการแทนบุคคลใดหรือบุคคลใดเป็นตัวการ ถ้าไม่เขียนระบุไว้ก็ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวเสมือนตนเป็นผู้กระทำเอง (มาตรา 901)*

คำพิพากษาฎีกาที่ 475/2514 เมื่อจำเลยลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน โดยมีได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง จำเลยย่อมเป็นผู้รับผิดชอบตามความในตั๋วเงินนั้น และจะอ้างว่าตนกระทำแทนบุคคลอื่นแล้วขอให้นำพยานบุคคลเข้าสืบประกอบข้ออ้างของตนหาได้ไม่

(6) การลงลายมือชื่อของผู้แทนนิติบุคคล

ผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำการออก หรือโอนตั๋วเงินแทนนิติบุคคล หรือลงลายมือชื่อแทนนิติบุคคลในฐานะอื่น ๆ เช่น รับรอง หรือรับอาวัล ไม่จำเป็นต้องนำบทบัญญัติมาตรา 901 มาใช้บังคับ ทั้งนี้เพราะมาตรา 70 วรรคสอง บัญญัติไว้โดยชัดเจนว่า "ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล" แต่ทั้งนี้ผู้แทนนิติบุคคลต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของนิติบุคคลในการลงลายมือชื่อเพื่อกระทำนิติกรรมแทนนิติบุคคลนั้น แต่ถ้าผู้แทนนิติบุคคลมิได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนนิติบุคคล และมีได้ปฏิบัติตามข้อบังคับของนิติบุคคลในการลงลายมือชื่อในตั๋วเงินแทนนิติบุคคลนั้น ผู้แทนนิติบุคคลดังกล่าวก็ต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงินที่ตนลงลายมือชื่อเป็นการส่วนตัว อย่างไรก็ตาม แม้นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายลักษณะตั๋วเงินหรือเพราะไม่มีการปฏิบัติตามข้อบังคับของนิติบุคคล แต่นิติบุคคลดังกล่าวอาจต้องรับผิดชอบต่อผู้ที่เป็นเจ้านั้นในตั๋วเงินนั้นตามกฎหมายอื่น ๆ ได้ หากมีการกระทำที่เข้ากฎเกณฑ์กฎหมายลักษณะอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ เช่น การให้สัตยาบัน หรือยอมรับการกระทำของผู้แทนนิติบุคคล หรือยอมให้ผู้แทนนิติบุคคลเชิดตัวเองออกเป็นตัวแทนของนิติบุคคลตามกฎหมายลักษณะตัวแทน

*มาตรา 901 "ถ้าบุคคลใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน และมีได้เขียนแถลงว่ากระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นย่อมเป็นผู้รับผิดชอบตามความในตั๋วเงินนั้น"

คำพิพากษาฎีกาที่ 1227/2509 จำเลยที่ 1 ที่ 2 ตั้งจำเลยที่ 3 ที่ 4 เป็นตัวแทน หรือรู้แล้วยอมให้จำเลยที่ 3 ที่ 4 เชิดตัวเองว่าเป็นตัวแทน ต่อมาจำเลยที่ 3 ออกตั๋วแลกเงิน ในนามของโรงสีซึ่งเป็นของจำเลยที่ 1 โดยใช้ตราประทับโรงสีประทับในตัวแลกเงินขายให้แก่ โจทก์ เมื่อโจทก์เรียกเก็บเงินจากผู้จ่ายตามที่ระบุไว้ในตั๋วไม่ได้ จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบ โจทก์ ตามอุทธรณ์ จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นตุลาการตามมาตรา 820 และมาตรา 821 นั้นเอง²²

ความรับผิดชอบของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินแต่ละคนนั้น อาจไม่เท่ากันเพราะฐานะของ ผู้ที่ผูกพันเป็นลูกหนี้ตามตั๋วเงินแตกต่างกันซึ่งเป็นผลทำให้ความรับผิดชอบแตกต่างกันไปดังนี้

(1) ผู้สั่งจ่าย

ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวนที่ระบุไว้ในตั๋วเงินเมื่อผู้จ่ายปฏิเสธไม่ยอมรับรอง ตั๋วเงิน หรือผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมจ่ายเงินเมื่อถึงกำหนดในกรณีของตั๋วแลกเงิน หรือ เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินในกรณีของเช็ค ตามมาตรา 900 และ มาตรา 914 แต่ ผู้สั่งจ่ายอาจจัดข้อกำหนดโดยชัดแจ้งในตั๋วเงิน เพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนได้ตาม มาตรา 915 (1)

(2) ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน

ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน เป็นบุคคลที่ให้ความันสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่เจ้าหนี้ตาม ตั๋วเงิน ซึ่งก็คือผู้ทรง โดยผู้ทรงจะนำตั๋วสัญญาใช้เงินไปรับเงินจากผู้ออกตั๋วเมื่อถึงกำหนด ใช้เงิน และผู้ออกตั๋วผูกพันต้องรับผิดชอบเนื่องความันตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นด้วยตนเองตามมาตรา 900 และ มาตรา 986 วรรคแรก โดยที่ผู้ออกตั๋วจะจัดข้อกำหนดเพื่อลบล้างหรือจำกัดความ รับผิดชอบของตนเองมิได้ เพราะผู้ออกตั๋วเป็นผู้ที่ให้ความันสัญญาว่าจะจ่ายเงิน ดังนั้นจึงจะกลับไป ลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองไม่ได้

²²มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กฎหมายพาณิชย์ 3, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2537), หน้า 27-28.

(3) ผู้รับรองตัวแลกเงิน

ผู้รับรองตัวแลกเงิน คือ ผู้จ่ายที่ได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ซึ่งมีความรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นเช่นเดียวกับผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน คือเป็นบุคคลที่ผู้ทรงจะนำตัวแลกเงินไปรับเงินจากผู้รับรองเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงินและต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามที่รับรองไว้ตามมาตรา 900 และมาตรา 937 แต่ผู้รับรองอาจรับรองตัวแลกเงินแต่เพียงบางส่วน ซึ่งทำให้ตนรับผิดชอบแต่เพียงบางส่วนตามที่ตนรับรองได้

(4) ผู้สลักหลัง

ผู้สลักหลังตัวเงิน ซึ่งอาจเป็นตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อ ตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือเช็คชนิดระบุชื่อ ต้องรับผิดชอบชำระเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในตัวเงินเมื่อผู้จ่ายปฏิเสธไม่ยอมรับรองตัวแลกเงิน หรือผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมจ่ายเงินเมื่อตัวถึงกำหนดในกรณีของตัวแลกเงิน หรือเมื่อผู้ออกตั๋วปฏิเสธการจ่ายเงินในกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินในกรณีของเช็ค ซึ่งเป็นความรับผิดชอบเมื่อถูกไล่เบี้ยเช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 900 และมาตรา 914 แต่ทั้งนี้ ผู้สลักหลังตัวแลกเงินและเช็คอาจลงข้อกำหนดไว้โดยชัดแจ้งในตัวเงิน เพื่อลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนได้เช่นเดียวกับผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินหรือเช็ค แต่ผู้สลักหลังตั๋วสัญญาใช้เงินจะลงข้อกำหนดดังกล่าวไม่ได้ เนื่องจากมาตรา 985 วรรคแรกมิได้บัญญัติให้นำมาตรา 915 ในหมวดตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับตั๋วสัญญาใช้เงิน

(5) ผู้รับอวัล

ผู้รับอวัลซึ่งเป็นผู้ค้ำประกันความรับผิดชอบของลูกหนี้ต่าง ๆ ในตัวเงินนั้น ตามปกติต้องรับผิดชอบเท่ากับจำนวนที่บุคคลซึ่งตนรับอวัลรับผิดชอบ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งตนรับอวัลไม่ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงิน ผู้รับอวัลก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ เว้นแต่ในกรณีที่มีการทำผิดแบบระเบียบตามมาตรา 900 และมาตรา 940 วรรคแรกและวรรคสอง อย่างไรก็ตาม ผู้รับอวัลก็อาจเข้ารับอวัลแต่เพียงบางส่วนก็ได้

(6) ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า

ผู้รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าไปรับรองว่าจะใช้เงินตามตัวแลกเงินเพื่อแก้หน้าลูกหนี้คนหนึ่งคนใดในตัวเงินเมื่อตัวถึงกำหนดในกรณีผู้จ่ายไม่ยอมรับรองตัวนั้น ต้อง

รับผิดชอบเพื่อความในตัวเองเป็นอย่างเดียวกันกับคู่สัญญาฝ่ายซึ่งตนเข้าแก้หน้าตามมาตรา 900 และมาตรา 953

ส่วนความรับผิดชอบเพื่อความในตัวเองนั้น บุคคลจะต้องรับผิดชอบอย่างไร ก็จะต้องดู
 เพื่อความในตัวเองว่ามีข้อความระบุไว้เป็นประการใด อย่างไรก็ตาม มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่า
 บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเอง จำต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเองนั้น เสมอไปโดยไม่
 จำกัฐานะตามกฎหมายลักษณะตัวเองหรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ ศาลฎีกาวางหลักกฎหมาย
 ให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติว่า บุคคลผู้ลงลายมือชื่อด้านหลังตัวเองประเภทตัวเองระบุชื่อโดยสมัครใจ
 รับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลัง แม้บุคคลนั้นไม่ใช่ผู้ทรง ไม่มีสิทธิสลักหลังเองตัวเอง และไม่เรียกว่า
 ผู้สลักหลัง ก็ยังต้องรับผิดชอบตามกฎหมายลักษณะตัวเองตามมาตรา 900 นั้นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3788/2524 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องว่าโจทก์เป็นผู้ทรงเช็ค
 ซึ่งจำเลยที่ 1 ส่งจ่ายเงินให้แก่โจทก์จำนวน 3,000,000 บาท หนึ่งฉบับ และจำนวนเงิน
 2,000,000 บาทอีกหนึ่งฉบับ จำเลยที่ 2 ที่ 3 ลงชื่อเป็นผู้สลักหลังคำประกันจำเลยที่ 1
 ในเช็คทั้งสองฉบับดังกล่าว ส่วนจำเลยที่ 4 ลงชื่อสลักหลังคำประกันจำเลยที่ 1 ในเช็คเฉพาะ
 ฉบับหลัง เช็คทั้งสองฉบับทางธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ยื่นฟ้องขอให้จำเลยทั้งสาม
 ร่วมกันใช้เงินตามเช็คทั้งสองฉบับ และจำเลยที่ 4 ร่วมใช้เงินตามเช็คฉบับหลังทั้งนี้พร้อมด้วย
 ดอกเบี้ย จำเลยที่ 1 ขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา แต่ในระหว่างพิจารณาของศาล
 ชั้นต้นปรากฏว่าจำเลยที่ 1 ถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงมาขอดำเนิน
 คดีแทน และได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้จำหน่ายคดีเฉพาะจำเลยที่ 1 ศาลชั้นต้นอนุญาตและให้
 จำหน่ายคดีเฉพาะจำเลยที่ 1 คดีมีประเด็นเฉพาะจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ซึ่งให้การปฏิเสธ
 ว่าไม่ต้องรับผิด ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าเช็คที่จำเลยที่ 1 ส่งจ่ายให้โจทก์ ไม่ใช่เช็คสั่งให้ใช้เงิน
 แก่ผู้ถือ จำเลยที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ลงลายมือชื่อสลักหลังเช็ค จึงไม่เป็นอาวัลคำประกันจำเลยที่ 1
 ไม่เป็นการสลักหลังคำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 938 และมาตรา
 939 จำเลยจึงไม่ต้องรับผิด พิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกา

คดีมีปัญหาว่า ผู้ลงชื่อไว้หลังเช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงิน จะต้องรับผิดชอบในฐานะค้ำประกันผู้สั่งจ่ายหรือไม่

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า จำเลยที่ 1 กู้เงินโจทก์ และออกเช็คพิกาท 2 ฉบับชำระหนี้ให้โจทก์ เช็คทั้งสองฉบับเป็นเช็คที่ระบุชื่อโจทก์โดยขีดฆ่าคำว่าผู้ถือออก จึงเป็นเช็คระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงิน ไม่ใช่เช็คสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ และเช็คพิกาททั้งสองฉบับนั้นเป็นเช็คที่สั่งห้ามเปลี่ยนมือด้วย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่จำเลยลงลายมือชื่อไว้ด้านหลังของเช็คโดยไม่ปรากฏถ้อยคำสำนวนว่าใช้ได้เป็นอาวัลหรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกัน ไม่เป็นการลงลายมือชื่อเป็นผู้รับอาวัลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 939 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ประกอบด้วยมาตรา 989

จำเลยลงลายมือชื่อด้านหลังของเช็ค แม้เช็คดังกล่าวระบุชื่อโจทก์เป็นผู้รับเงินขีดฆ่าคำว่าหรือผู้ถือ และที่มุมซ้ายด้านบนมีข้อความว่า ข้าบผู้รับเงินเท่านั้นห้ามเปลี่ยนมือก็ตาม แต่ด้วยความสมัครใจของจำเลยยอมผูกพันตนต่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรง ในอันที่จะรับผิดชอบเป็นอย่างเดียวกับผู้สั่งจ่าย ด้วยการลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินยอมรับผิดชอบเพื่อความในตั๋วเงินดังบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ดังนั้น เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คดังกล่าว จำเลยย่อมต้องรับผิดชอบชำระหนี้ตามเช็คให้แก่โจทก์²³

ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ข้อเท็จจริงในคดีนี้ เป็นเช็คระบุชื่อและมีข้อความห้ามเปลี่ยนมือ (ตามมาตรา 917 ประกอบด้วยมาตรา 989) เช็คฉบับนี้จึงไม่สามารถโอนกันได้อย่างการโอนตั๋วเงิน แต่จะโอนได้โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญตามมาตรา 306 จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 เป็นบุคคลภายนอก ไม่ใช่

²³ประกาศน์ อวยชัย, ข้อโต้แย้งจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา หรือ ฎีกา 100 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เล่ม 2, หน้า 1693-1710.

ผู้ทรงเช็คตามมาตรา 904 และมาตรา 920 การลงลายมือชื่อด้านหลังเช็คของจำเลยที่ 2, ที่ 3 และ ที่ 4 ดังกล่าว ไม่ใช่การสลักหลังเช็ค เพราะการสลักหลังเป็นการโอนซึ่งสิทธิตามตัวเงิน ดังนั้นผู้สลักหลังจึงต้องเป็นผู้ทรงและมีสิทธิตามตัวเงินอยู่ก่อนด้วย มิใช่ว่าบุคคลใดจะมาสลักหลังตัวเงินก็ได้ โดยที่บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้ทรงมาก่อน จำเลยที่ 2, ที่ 3 และที่ 4 จึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลังตามมาตรา 914 และเมื่อเป็นเช็คระบุชื่อ ไม่ใช่เช็คผู้ถือ ผู้สลักหลังเช็ค จึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลสำหรับผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 900, มาตรา 921 และมาตรา 940 ส่วนการที่จำเลยที่ 2, ที่ 3 และ ที่ 4 มีเจตนาจะค้าประกันเช็คระบุชื่อที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้ส่งจ่าย ซึ่งควรจะต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลก็ตาม แต่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2, ที่ 3 และ ที่ 4 ลงลายมือชื่อด้านหลังเช็คโดยไม่มีข้อความว่า "ใช้ได้เป็นอาวัล" หรือข้อความอื่นใดทำนองเดียวกันนี้ จึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลตามมาตรา 930 และมาตรา 940 นอกจากนี้กฎหมายลักษณะตัวเงิน มีบทบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินตามที่ตนลงลายมือชื่อไว้ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบแตกต่างกันไปตามฐานะของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินนั้น จึงต้องคำนึงถึงฐานะของบุคคลเหล่านั้นด้วย เช่น การเป็นผู้สลักหลัง หรือผู้รับอาวัล หากเขาไม่มีฐานะใดในตัวเงิน การลงลายมือชื่อของเขาก็ทำเป็นผลแก่ตัวเงินไม่ ตามมาตรา 899

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยให้จำเลยที่ 2, ที่ 3 และ ที่ 4 ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 900 นั้น อาจเป็นไปได้ว่าศาลฎีกาวินิจฉัยคดีนี้โดยอาศัยเทียบเคียงกับบทบัญญัติมาตรา 56 แห่ง Bills of Exchange Act 1882 ของอังกฤษ เพราะมาตรา 56 ดังกล่าว บัญญัติให้บุคคลที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินในฐานอย่างอื่น นอกจากเป็นผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลัง บุคคลนั้นย่อมมีความรับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลัง นอกจากนี้ศาลฎีกาอาจคำนึงถึงข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีการลงลายมือชื่อด้านหลังตัวเงินในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบันและผู้รับโอนตัวเงินเองก็ยินยอมที่จะรับโอนตัวเงินที่มีการลงลายมือชื่อด้านหลังของตัวเงินในลักษณะเช่นนี้ เพราะผู้รับโอนตัวเงินเกิดความเชื่อถือในตัวเงินมากขึ้น และคาดหวังว่าเมื่อถึงกำหนดใช้เงินแต่มีการปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงก็อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ที่ลงลายมือชื่อเช่นนั้นได้ ดังนั้นศาลฎีกาจึงวินิจฉัยโดยอาศัยหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาของผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น และเพื่อคุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริตให้ได้รับความเป็นธรรม ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินด้วย ผลจึงออกมาในลักษณะเช่นนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2888/2532 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ออกเช็คพิพาทเพื่อชำระหนี้ให้โจทก์ โดยมีจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อสลักหลังเป็นอาวัล แม้โจทก์นำสืบว่าจำเลยที่ 2 นำเช็คของจำเลยที่ 1 มาชำระหนี้ของจำเลยที่ 2 เองต่อโจทก์ โดยจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อสลักหลังไว้ เมื่อจำเลยที่ 2 เป็นผู้สลักหลังเช็คและจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในเช็คแล้ว เป็นอันถือได้ว่าจำเลยที่ 2 มีความผูกพันต่อโจทก์ตามเช็คพิพาท แม้การที่โจทก์ได้เช็คไว้ ข้อเท็จจริงตามทางพิจารณาจะแตกต่างไปจากคำฟ้องบ้าง ก็ไม่ถึงกับทำให้คดีโจทก์เสียไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามกฎหมายตัวเงินนั้นเกิดขึ้นเพราะบุคคลลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินโดยเป็นลายมือชื่อที่แท้จริง และรู้ว่าเอกสารนั้นเป็นตัวเงิน บุคคลจะไม่ต้องรับผิดชอบเมื่อปรากฏว่าลายมือชื่อในตัวเงินนั้นเป็นลายมือชื่อปลอม หรือลายมือที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจตามมาตรา 1006 และมาตรา 1008 อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนเองในตัวเงินโดยไม่มีเรื่องลายมือชื่อปลอมหรือลงไว้โดยปราศจากอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องก็ตาม ก็อาจไม่ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินได้ ถ้ามีเหตุใด ๆ ที่ทำให้บุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย และเหตุที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการที่บุคคลลงลายมือชื่อโดยไม่มีความสามารถตามกฎหมายที่จะเป็นคู่สัญญาหรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผล ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลนั้นที่จะยกขึ้นอ้างเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบได้ แต่ไม่มีผลกระทบต่อคู่สัญญาคนอื่น ๆ ในตัวเงินตามมาตรา 902* ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเภทคือ

(1) บุคคลซึ่งไม่อาจเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้ คือ บุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าทำสัญญาได้ จึงทำให้บุคคลนั้นไม่เป็นคู่สัญญา เช่น นิติบุคคลที่มีข้อบังคับไม่ให้ผู้แทนออก สลักหลังหรือรับรอง หรือรับอาวัลตัวเงิน หรือนิติบุคคลที่ไม่มีวัตถุประสงค์เช่นนั้น และได้จดทะเบียนข้อบังคับต่อทางการไว้ นิติบุคคลดังกล่าวย่อมไม่มีความสามารถที่จะเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้เลย แม้จะมีผู้แทนนิติบุคคลลงนาม และประทับตรานิติบุคคลถูกต้องตามข้อบังคับในการกระทำนิติกรรม

*มาตรา 902 "ถ้าตัวเงินลงลายมือชื่อของบุคคลหลายคน มีทั้งบุคคลซึ่งไม่อาจจะเป็นคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลไซ้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความรับผิดชอบของบุคคลอื่น ๆ นอกนั้นซึ่งคงต้องรับผิดชอบตัวเงิน"

แทนนิติบุคคล ก็ไม่อาจทำให้นิติบุคคลนั้นเป็นคู่สัญญาซึ่งต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินได้

(2) บุคคลซึ่งเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้แต่ไม่เต็มผล คือ บุคคลที่ไม่มีความสามารถ บริบูรณ์เต็มที่ในการที่จะเข้าเป็นคู่สัญญา ซึ่งได้แก่ผู้ที่บกพร่องในเรื่องความสามารถตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

การที่บุคคลเหล่านั้นไม่ต้องรับผิดชอบเพราะเหตุที่เกี่ยวกับความสามารถดังกล่าว ย่อมไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาคนอื่น ๆ กล่าวคือ คู่สัญญาคนอื่น ๆ ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่และจะอ้างเหตุที่บุคคลผู้ไม่มีความสามารถหรือบกพร่องเรื่องความสามารถหลุดพ้นความรับผิด มาอ้างเป็นข้อยกเว้นความรับผิดของตนไม่ได้ เพราะเหตุดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัว นอกจากนั้นโดยเหตุที่ตัวเงินเป็นตราสารที่ใช้เพื่อชำระหนี้และสามารถโอนให้แก่กันได้โดยง่าย ซึ่งอาจมีบุคคลเข้าเป็นคู่สัญญาในตัวเงินได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากใช้กันในวงการค้าธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ หากยอมให้มีการอ้างเรื่องการไม่มีความสามารถ หรือการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคลอื่นได้แล้ว ย่อมทำให้บุคคลต่าง ๆ ขาดความเชื่อถือในตัวเงินได้

ที่มาและเหตุผลของบทบัญญัติเรื่องสิทธิไล่เบี้ยตามกฎหมายตัวเงินของไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 21 ตัวเงิน ส่วนที่ 6 สิทธิไล่เบี้ย เพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 959 ถึงมาตรา 974 มิได้บัญญัติถึงนิยามของคำว่า "สิทธิไล่เบี้ย" (recourse) ไว้แต่ประการใด ซึ่งนักนิติศาสตร์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสิทธิไล่เบี้ยไว้แตกต่างกันและยังไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่ากรณีใดถือว่าเป็นความหมายของการใช้สิทธิไล่เบี้ยดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วนั้น และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติเรื่องสิทธิไล่เบี้ยเพราะเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้เงิน ตามกฎหมายต่างประเทศ²⁴ เช่น ญี่ปุ่น (Law on Bills, Law on Cheques), ฝรั่งเศส (The Code

²⁴พระยามานาราชเสวี, ตรรกษณ์ที่มาของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-5, หน้า 42-49.

of Commerce), สวิตเซอร์แลนด์ (The Swiss Federal Code of Obligations), อังกฤษ (Bills of Exchange Act 1882), สหรัฐอเมริกา (The Uniform Commercial Code), Convention Providing A Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes 1930 และ Convention Providing A Uniform Law for Cheques 1931 อันเป็นที่มาของกฎหมายลักษณะตั๋วเงินของประเทศไทย รวมทั้ง Convention on International Bills of Exchange and International Promissory Notes 1988 ก็ไม่ปรากฏนิยามของคำว่า "recourse" เช่นกัน

กฎหมายลักษณะตั๋วเงินของประเทศต่าง ๆ นั้น มักจะมีลักษณะหรือสภาพที่มีเนื้อหา คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ตั๋วเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการชำระหนี้ ซึ่ง สามารถโอนกันได้โดยสะดวก และผู้รับโอนตัวย่อมเป็นเจ้าของซึ่งมีสิทธิได้รับชำระหนี้และสามารถ กระทำการต่าง ๆ ที่จะบังคับชำระหนี้ได้เช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับตัวนั้นเป็นคนแรก กำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหนี้และลูกหนี้ ตลอดจนได้รับความคุ้มครองหากเป็นผู้ทรงตัวโดย สุจริต เช่น ในกรณีที่มีคู่สัญญาหลายคน ซึ่งคู่สัญญาบางคนไม่ต้องรับผิดชอบเพราะไม่มีความสามารถ หรือมีความสามารถบกพร่อง แต่คู่สัญญาคนอื่น ๆ ก็ยังคงต้องรับผิดชอบ การใช้เงินตามตั๋วเงิน ห้ามมิให้มิวนก่อน ผู้ทรงไม่ต้องคืนตั๋วเงินให้บุคคลที่สูญเสียตัวนั้นไปจากการครอบครอง เว้นแต่ จะได้รับโอนตัวนั้นมาโดยทุจริตหรือด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง สามารถบังคับ ชำระหนี้โดยลูกหนี้ไม่อาจยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้โอนตัวนั้น ให้ผู้ทรง เว้นแต่มีการคบคิดกันฉ้อฉล และการที่ตั๋วเงินมีลายมือชื่อปลอม หรือ ที่ลงไว้โดย บราศจากอำนาจ ก็ยังสามารถเรียกให้ลูกหนี้ที่ถูกปิดปากมิให้ยกข้อต่อสู้ เรื่องลายมือชื่อปลอม หรือ ที่ลงไว้โดยปราศจากอำนาจขึ้นต่อสู้ผู้ทรง นอกจากนี้กฎหมายตั๋วเงินก็ให้ความคุ้มครองบุคคล ภายนอกมิให้ต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงิน เช่น บุคคลที่จะรับผิดชอบตามตั๋วเงินต้องเป็นบุคคลที่ลงลายมือชื่อ ในตั๋วเงินเท่านั้น บุคคลใดที่ได้ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินแต่อย่างใด แม้บุคคลนั้นจะเป็นลูกหนี้ร่วมกับบุคคลที่ลงลายมือชื่อในตั๋วเงินตามมูลหนี้เดิม อันเป็นเหตุให้มีการ ออกหรือโอนตั๋วเงินเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ก็ตาม แต่เมื่อบุคคลนั้นมิได้ร่วมลงลายมือชื่อใน

ตัวเงิน ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตัวเงิน²⁵

จากการที่ตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่งจึงมีคู่สัญญาสองฝ่าย คือฝ่ายเจ้าหนี้และฝ่ายลูกหนี้ แต่ตัวเงินเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษในส่วนที่เกี่ยวกับตัวคู่สัญญา คือ อาจมีบุคคลผู้ที่เป็นฝ่ายในสัญญาโดยเฉพาะฝ่ายลูกหนี้ได้มากกว่าในสัญญาทั่วไป เพราะตัวเงินเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อการชำระหนี้และโอนหนี้ซึ่งสามารถโอนเปลี่ยนมือกันได้หลายทอด โดยหากเป็นการโอนด้วยวิธีการสลักหลังก็จะทำให้ผู้โอนกลายเป็นลูกหนี้ในตัว นอกจากนี้ ผู้ที่ได้รับโอนตัวซึ่งเป็นเจ้าหนี้ก็อาจกลายเป็นลูกหนี้ถ้าสลักหลังโอนตัวต่อไป หรือผู้ที่เป็นลูกหนี้ซึ่งออกหรือโอนตัวไปแล้วก็อาจกลายเป็นเจ้าหนี้ได้ถ้าได้รับสลักหลังโอนตัวกลับคืนมาหรือได้เข้าใช้เงินให้ผู้ทรงไปและรับตัวกลับคืนมา อนึ่ง จากหลักกฎหมายหนี้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 353 ว่า "ถ้าสิทธิและความรับผิดชอบในหนี้รายใดตกอยู่กับบุคคลเดียวกัน ท่านว่าหนี้รายนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป เว้นแต่เมื่อหนี้นั้นตกไปอยู่ในบังคับแห่งสิทธิของบุคคลภายนอก หรือเมื่อสลักหลังตัวเงินกลับคืนตามความในมาตรา 917 วรรค 3" จะเห็นได้ว่า การที่ลูกหนี้ตามตัวเงินกลับกลายมาเป็นเจ้าหนี้ใหม่อีกครั้งหนึ่งเช่นนี้ หนี้ตามตัวเงินดังกล่าวจะไม่เคลื่อนกลืนกันไป แต่เพื่อมิให้ยุ่งยากกันเกี่ยวกับการเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามตัวเงิน กฎหมายจึงตัดบทเสียมิให้ผู้ได้รับโอนตัวเงินกลับคืนมา เช่นว่านั้น ไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาซึ่งตนต้องรับผิดชอบอยู่ก่อนแล้วตามตัวเงิน ตามมาตรา 971

โดยปกติเจ้าหนี้ตามตัวเงินต่างมีความมุ่งหวังว่าเมื่อตัวเงินถึงกำหนดชำระหนี้ ตนจะได้รับชำระหนี้ตามตัวนั้น ซึ่งถ้าผู้จ่ายหรือผู้รับรองในกรณีที่เป็นตัวแลกเงิน หรือผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือธนาคารในกรณีที่เป็นเช็ค ยินยอมชำระหนี้ตามเนื้อความในตัวเงิน หนี้ตามตัวเงินดังกล่าวก็ระงับสิ้นไป ในทางตรงกันข้าม หากเจ้าหนี้เรียกร้องให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง หรือผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือธนาคารแล้วแต่กรณี ชำระเงินให้แก่ตน แต่บุคคลเหล่านั้นไม่ยอมชำระเงินอันทำให้ไม่มีทางที่จะดำเนินการอย่างอื่นได้ เจ้าหนี้ก็ต้องใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงินด้วยการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นใช้เงินตามเนื้อความในตัวเงิน ซึ่งกฎหมาย

²⁵เสาวนีย์ อิศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 6-7.

ลักษณะตัวเงินบัญญัติให้ เจ้าหนี้ตามตัวเงินมีสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายในกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน นอกจากนั้นก็บัญญัติให้เจ้าหนี้สามารถไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายในตัวเงินที่ได้รับผิดนัดกรณีอื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ ที่แสดงความไม่แน่นอนว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดหรือไม่ เช่น เมื่อผู้จ่ายปฏิเสธการรับรองตัวแลกเงิน หรือเมื่อผู้จ่ายเสียเครดิตทางการเงิน เป็นต้น ซึ่งการที่กฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติถึงสิทธิไล่เบี้ยดังกล่าวไว้ ก็เพื่อคุ้มครองให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินหากว่าตนได้กระทำการต่าง ๆ ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้

เปรียบเทียบข้อเหมือนกันและต่างกันระหว่างการใช้สิทธิไล่เบี้ยกับการบังคับตามสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ทั่วไป

ตามกฎหมายสัญญาโดยทั่วไป ลูกหนี้ย่อมทราบดีว่าใครเป็นเจ้าหนี้ของตน และหนี้นั้นถึงกำหนดชำระเมื่อใด ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยหนี้จึงบัญญัติให้ลูกหนี้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนด แต่ก็มีกรณีที่ลูกหนี้ขอชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดได้ หากหนี้ถึงกำหนดชำระและลูกหนี้ละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จึงฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ได้ตามมาตรา 213 แต่ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินนั้น ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวเงินเป็นอันสัญญาต่อเจ้าหนี้ (ผู้ทรง) ว่า เมื่อเจ้าหนี้ไต่เงินตัวเงินโดยชอบแล้ว จะมีผู้รับรองหรือใช้เงินให้ตามเนื้อความในตัวเงินนั้น ตามมาตรา 914 ดังนั้น ผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้จึงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ผู้จ่ายรับรองหรือให้ใช้เงินให้ กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามตัวเงินจะต้องเป็นผู้ไปหาลูกหนี้ตามตัวเงิน เพื่อชำระหนี้ให้แก่ตน ซึ่งลักษณะเช่นนี้แตกต่างจากมูลหนี้อื่นซึ่งต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะมูลหนี้ประเภทนั้นลูกหนี้ทราบตัวผู้ที่เป็นเจ้าหนี้ได้โดยแน่นอนอยู่แล้ว แต่ในเรื่องมูลหนี้ตามตัวเงิน ลูกหนี้ไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นเจ้าหนี้โดยแน่นอน เพราะตัวเงินสามารถโอนเปลี่ยนมือได้หลายทอด และลูกหนี้ไม่ทราบว่า ผู้ส่งจ่ายตัวเงินสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ใดหรือตามคำสั่งของผู้ใด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามตัวเงินที่จะต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้เขารับรองหรือใช้เงิน อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ส่งจ่ายสั่งผู้จ่ายให้ใช้เงินแก่ผู้รับเงินนั้น ผู้จ่ายยังไม่มี ความรับผิดชอบตามตัวเงิน เพราะเขาเป็นบุคคลภายนอกสัญญาตัวเงิน และเขาอาจจะไม่เคยมีนิติสัมพันธ์กับผู้ส่งจ่ายมาก่อน แต่ถูกผู้ส่งจ่ายอ้างชื่อว่าเขาจะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับเงิน แต่ถ้าหากผู้รับเงินซึ่งเป็นผู้ทรง และเป็นเจ้าหนี้ตาม

ตัวเงินนำตัวเงินไปยื่น และผู้จ่ายยอมรับรอง โดยลงลายมือชื่อไว้ในตัวเงินนั้น ผู้จ่ายก็จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับและต้องรับผิดชอบในตัวเงิน โดยมีฐานะเป็นผู้รับรอง ในทางตรงกันข้าม หากผู้จ่ายปฏิเสธไม่ยอมรับรองหรือไม่ยอมใช้เงิน ผู้ทรงจึงเกิดสิทธิไล่เบี้ยที่จะบังคับเอาแก่ลูกหนี้ตามตัวเงิน ซึ่งก็คือสิทธิเรียกร้องนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในมูลหนี้ทั่วไปนั้น หากถึงกำหนดชำระหนี้ แต่ลูกหนี้เลยไม่ชำระหนี้ตามสัญญา เจ้าหนี้ก็มีสิทธิฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ได้ทันที แต่การที่เจ้าหนี้ตามตัวเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ได้นั้น จะต้องปรากฏว่าเจ้าหนี้ได้ยื่นตัวเงินเพื่อให้รับรองหรือให้ใช้เงินโดยชอบแล้ว แต่ไม่มีการรับรองหรือใช้เงินตามตัวเงินนั้น เจ้าหนี้จึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สิทธิไล่เบี้ยเป็นสิทธิเรียกร้องหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุคคลสิทธิ ซึ่งเป็นนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยที่ฝ่ายหนึ่งต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ต้องกระทำการนั้นเรียกว่า "ลูกหนี้" ฝ่ายที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นเรียกว่า "เจ้าหนี้" ส่วนการกระทำนั้นแยกออกเป็น 3 ชนิด คือ กระทำการละเว้นกระทำการ และกระทำการโอนทรัพย์สิน²⁶ โดยที่สิทธิเรียกร้องนี้มีผลตามกฎหมายระหว่างบุคคลที่เป็นเจ้าหนี้และบุคคลที่เป็นลูกหนี้เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีผลตามกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่ายโดยจำกัด ไม่มีผลตามกฎหมายใช้บังคับกับบุคคลทุก ๆ คนในสังคมอย่างทรัพย์สินสิทธิ ในเรื่องบุคคลสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องนี้เจ้าหนี้ไม่มีอำนาจอะไรในทรัพย์สินของลูกหนี้ในอันที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยึดแย้งเอามาบังคับชำระหนี้ได้เองโดยพลการ เจ้าหนี้มีแต่เพียงสิทธิที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ อันมีการกระทำการ ละเว้นกระทำการ หรือโอนทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ เมื่อลูกหนี้ไม่ยอมปฏิบัติตาม เจ้าหนี้ก็บังคับได้แต่โดยการดำเนินคดีทางศาล และการบังคับใช้ตามบุคคลสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องนั้น ก็มีใช้ว่าจะใช้เมื่อใดก็ได้ แต่จะต้องใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้*

²⁶ จีดี เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแห่งลักษณะนิติกรรมและหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 3

(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2524), หน้า 3.

*ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/9

โดยทั่ว ๆ ไป เมื่อมีสัญญาเกิดขึ้น ผลแห่งหนี้ตามสัญญาก็คือ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้และลูกหนี้ก็มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ นั้น ตามมาตรา 194 ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว หนี้ก็เป็นอันระงับไป เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาอะไรจากลูกหนี้ได้อีก แต่พฤติการณ์ที่เป็นอยู่โดยปกตินั้น ลูกหนี้มักจะหาทางโต้เถียงไม่ยอมชำระหนี้ด้วยประการต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงมีบทบัญญัติให้เจ้าหนี้ฟ้องขอให้ศาลสั่งบังคับชำระหนี้ได้ตามมาตรา 213 วรรคแรกในเรื่องการบังคับชำระหนี้มีหลักทั่วไปว่า เมื่อเป็นหนี้กันอยู่อย่างไร ก็บังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้เช่นนั้นได้ ซึ่งเรียกว่า การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง อันเป็นผลธรรมชาติของหนี้ ส่วนการที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์ที่แท้จริงแห่งหนี้ เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียหายอย่างไร เจ้าหนี้ก็สามารถบังคับชำระหนี้โดยคำสั่งใหม่ทดแทนได้ อันเป็นผลผลิตธรรมชาติของหนี้ อย่างไรก็ตาม การบังคับชำระหนี้ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับโดยเฉพาะเจาะจง หรือโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ไม่ใช่การบังคับเอาแก้ตัวของลูกหนี้ แต่บังคับเอาแก้ทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น เพราะการเป็นหนี้ตามกฎหมายปัจจุบัน ไม่ได้หมายความว่า เป็นการขายตัวลงเป็นทาส โอนอำนาจกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่เจ้าหนี้ เหมือนแต่ก่อน²⁷

อนึ่ง การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง ตามมาตรา 213 วรรคแรกนี้ ต้องบังคับเอาแก้ตัวทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งหนี้เท่านั้น จะบังคับเอาแก้ทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ไม่ได้ แต่ถ้าจะให้ชำระหนี้โดยเอาคำสั่งใหม่ทดแทนแล้ว มาตรา 214 ก็บัญญัติรับรองให้บังคับเอาแก้ทรัพย์สินอย่างอื่นได้ทั้งหมดที่เป็นของลูกหนี้ โดยไม่จำกัดให้ใช้สิทธิเอาแก้ทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งหนี้ แต่ทั้งนี้ลูกหนี้เป็นหนี้อยู่เท่าใด เจ้าหนี้ก็สามารถบังคับชำระหนี้ได้เท่านั้น ในกรณีที่เงินและลูกหนี้ไม่มีเงินชำระหนี้ ก็ต้องยึดทรัพย์สินอย่างอื่นมาขายเป็นตัวเงินใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ สิทธิของเจ้าหนี้ตามมาตรา 214 นี้ เป็นสิทธิที่จะบังคับได้แต่โดยทางศาล ซึ่งกฎหมายบัญญัติรับรองให้เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น แต่เจ้าหนี้ไม่มีอำนาจอะไรที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยึดทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้ด้วยตนเอง เจ้าหนี้จะต้องฟ้องร้องทางศาล และชนะคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเสียก่อน จึงจะขอให้ศาลออกหมาย

²⁷ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2527), หน้า 524.

บังคับเอาหลักทรัพย์ของลูกหนี้ได้²⁸

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตัวเงินเป็นสัญญาชนิดหนึ่ง ดังนั้น จึงนำบทบัญญัติตามมาตรา 214 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปมาใช้กับตัวเงินด้วย กล่าวคือ กรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินไม่ชำระหนี้ และเจ้าหนี้ฟ้องไล่เบี้ยลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินนั้นแล้ว เจ้าหนี้ก็สามารถขอให้ศาลบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย จนกว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้จนครบถ้วน ตามมาตรา 214 ซึ่งบัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย”

แต่หลักข้างต้นนี้ ก็มีข้อยกเว้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285

อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องเอาได้นั้น ต้องเป็นทรัพย์สินที่ยังอยู่ในกองทรัพย์สินของลูกหนี้ ไม่ใช่มีการโอนไปแล้ว หรือบุคคลอื่นมีสิทธิดีกว่าในทรัพย์สินนั้น เว้นแต่เป็นเรื่องที่เจ้าหนี้อาจเพิกถอนการฉ้อฉลได้ นอกจากนี้เจ้าหนี้ยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ได้โดยเป็นไปตามลักษณะที่กำหนดไว้ในมาตรา 233 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าลูกหนี้ซัดขิ้นไม่ยอมมาใช้สิทธิเรียกร้องหรือเพิกเฉยเสียไม่ใช้สิทธิเรียกร้องเป็นเหตุให้เจ้าหนี้ต้องเสียประโยชน์ไซ้ ท่านว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นในนามของตนเองแทนลูกหนี้เพื่อป้องกันสิทธิของตนในมูลหนี้หนี้ก็ได้ เว้นแต่ในข้อที่เป็นการของลูกหนี้ส่วนตัวโดยแท้”

สิทธิเรียกร้องนี้ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิอาจโอนสิทธิของตนให้บุคคลภายนอกใช้สิทธินั้นแทนตนได้ อันเป็นการเปลี่ยนมือเจ้าของสิทธิ ซึ่งเรียกทางกฎหมายว่าการโอนสิทธิเรียกร้อง

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 670-671.

แม้ว่าสิทธิไต่เบี่ย ก็คือสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงตามกฎหมายตัวเงินนั้น ก็มีลักษณะพิเศษกว่าการบังคับตามสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้อื่น ดังนี้

(1) ในมูลหนี้ทั่วไปนั้น เมื่อลูกหนี้ละเลยไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ทันที แต่สำหรับมูลหนี้อันเกิดแต่ตัวเงินนั้น ผู้ทรงตัวจะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามตัวเงินได้ ก็ต่อเมื่อตัวเงินนั้นขาดความเชื่อถือเพราะไม่มีการรับรอง หรือใช้เงิน (มาตรา 959) เกิดขึ้นเสียก่อน อนึ่งการใช้สิทธิเรียกร้องนั้น ผู้ทรงมีอำนาจฟ้องหรือเรียกร้องต่อบรรดาผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่เข้ามาลงลายมือชื่อผูกพันตามตัวเงินทุกคนเป็นลูกหนี้ร่วมกันทั้ง ๆ ที่แต่ละคน อาจจะเข้ามาผูกพันกับตัวคนละฐานะ คนละเวลา หรือบางคนอาจมีเจตนาเป็นผู้ค้ำประกันคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกคนก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งลักษณะของการรับผิดชอบร่วมกัน ก็คือ ผู้ทรงจะฟ้องคู่สัญญาคนใดคนหนึ่งเรียงตัว หรือฟ้องทุกคน หรือเลือกฟ้องเพียงบางคนโดยไม่ต้องฟ้องเรียงตามลำดับก็ได้ (มาตรา 967 วรรคแรก และ วรรคสอง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1595/2509 จำเลยที่ 1 ออกเช็คให้โจทก์เพื่อชำระหนี้ จำเลยที่ 3 เป็นผู้สลักหลัง เมื่อเช็คถึงกำหนดและโจทก์ก็นำเช็คเข้าบัญชี ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จำเลยที่ 1 ผู้ส่งจ่าย และจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังต้องร่วมกันรับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงตามมาตรา 967 จำเลยที่ 3 จึงมีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 1 มิได้มีฐานะเป็นผู้ค้ำประกันจะนำมาตรา 700 และ มาตรา 948 มาใช้บังคับมิได้

(2) การที่ผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยต่อคู่สัญญาเพียงบางคน หรือยอมยกเว้นไม่ใช้สิทธิไต่เบี่ยต่อคู่สัญญาบางคน ไม่ทำให้คู่สัญญาคนอื่น ๆ หลุดพ้นความรับผิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2576/2518 จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้สลักหลังเช็คจะต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย รับผิดชอบโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็ค การที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลยทั้งสองแล้วถอนฟ้องจำเลยที่ 1 ไปนั้น ไม่ทำให้จำเลยที่ 2 หลุดพ้นความรับผิด

(3) เมื่อผู้ทรงได้เลือกบังคับหรือไล่เบี้ยเอากับคู่สัญญาบางคนไปแล้ว ถ้าได้เงินยังไม่ครบถ้วนก็ไม่ตัดสิทธิที่จะเรียกร้องเอาจากคู่สัญญาคนอื่นได้อีก แม้บุคคลนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบในลำดับภายหลังบุคคลที่ผู้ทรงได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อนก็ตาม (มาตรา 967 วรรคสี่)²⁹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 354/2509 จำเลยส่งจ่ายเช็คให้แก่บุคคลผู้มีชื่อแล้วมีการสลักหลังโอนเช็คต่อมาอีกหลายทอด จนมาถึงโจทก์ โจทก์ในฐานะผู้ทรงนำเช็คไปเข้าบัญชี ปรากฏว่าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์จึงฟ้องจำเลยให้รับผิดชอบ จำเลยต่อสู้ในชั้นฎีกาว่า โจทก์เป็นผู้ทรงเช็คโดยไม่สุจริตโดยเห็นได้จากการที่โจทก์ไม่ฟ้องผู้สลักหลังให้รับผิดชอบด้วย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการที่โจทก์ไม่ฟ้องผู้สลักหลังด้วยนั้น ไม่ถือว่าเป็นพิรุธที่แสดงว่าโจทก์เป็นผู้ทรงโดยไม่สุจริต เพราะตามมาตรา 967, 989 ผู้ทรงเช็คมีสิทธิจะว่ากล่าวเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นเข้ามาผูกพัน

²⁹มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กฎหมายพาณิชย์ 3, หน้า 169-170.